

LES MISÉRABLES

Dramatisering av Åsa Lindholm Regi Johan Paus

Läs mer och boka biljetter på kulturhusetstadsteatern.se/vallingby

**KULTURHUSET
stadsteatern**

INLEDNING

Skolverket anger som ett undervisningsmål för gymnasieskolan att eleven "kan hämta stimulans ur kulturella upplevelser och utveckla känsla för estetiska värden". Att ta med elever på teater är således måluppfyllande i sig – även utan ytterligare uppgifter eller examination. Ofta kan dock ett efterföljande arbete stödja utvecklingen av denna känsla och stimulans. Denna lärarhandledning är därför tänkt som ett batteri av uppgifter för att bearbeta en gemensam teaterupplevelse i klassrummet. En förhoppning är att uppgifterna ska bidra till både bearbetning och perspektivvidgning. Tanken är att läraren ska kunna dra nytta av föreställningen och genom den även arbeta med andra delar av det centrala innehållet i sitt ämne. Flera uppgifter lämpar sig dessutom för ämnesövergripande arbete. Många kan genomföras skriftligt eller muntligt, enskilt eller i grupp. Utgångspunkten är dock att handledningen ska innehålla uppgifter som inte bara examinerar utan används i lektionsarbete och möjliggör en gemensam bearbetning av teaterupplevelsen. Förhoppningen är att uppgifterna kan kombineras och hjälpa läraren att få ut så mycket innehåll som möjligt av Les Misérables.

UPPGIFTER

Sitting Down Drama

Sitting Down Drama är ett effektivt sätt att bearbeta en gemensam teaterupplevelse. Låt två elever i taget sitta på stolar längst fram i klassrummet. Ett förslag är att arbeta kronologiskt genom delarna i Les Misérables: Valjean, Fantine, Cosette, Råttorna och Kärleken. Låt två elever gestalta de bärande karaktärerna i varje del och låt övriga klassen ställa frågor. Den som gestaltar svarar som hen tror att karaktären skulle ha gjort. På så sätt fördjupas förståelsen av karaktärer och händelseförlopp på ett sätt som för många elever känns kravlöst.

Om samtalet går trögt kan två elever gestalta samma karaktär och hjälpa varandra i tolkningen. En annan möjlighet är att låta centrala karaktärer från olika delar mötas i ett Sitting Down Drama: Valjean med biskopen och Javert, Fantine med herr och fru Thénardier, Cosette med Éponine och Marius.

Övningen blir, förutom en fördjupning av teaterupplevelsen, en lågtröskelövning i muntlig framställning och litteraturanalys.

Affischer

Den som vill arbeta vidare med estetiska värden kreativt kan låta eleverna skapa affischer med analog eller digital collageteknik. Vad uppfattar de som föreställningens kärna och därmed värt att lyfta fram? Ett alternativ är att låta dem göra kampaffischer för karaktärernas drivkrafter: hur skulle Valjeans affisch se ut? Revolutionsgruppens? Thénardiens eller Fantines? Kanske gör Javert en efterlysningsaffisch? Uppgiften ger utrymme för kreativitet och kräver samtidigt ett mått av analys.

Etik

Att arbeta med etik löper som en röd tråd genom undervisningen och är explicit centralt innehåll i flera ämnen. Les Misérables utgör en god grund för arbete med etiska modeller. I föreställningen ställs exempelvis sinnelagsetik, pliktetik, situationsetik och konsekvensetik/utilitarism mot varandra. Låt eleverna, skriftligt eller muntligt, koppla händelser och karaktärer till etiska modeller. Vilka principer ligger bakom att karaktärerna agerar som de gör? Finns någon vars etiska hållning förändras under föreställningen? Jag lät elever arbeta i grupper. Varje grupp fick ett stort blädderblockspapper per central karaktär. I punktform angavs vilken etisk modell som ansågs prägla handlingarna, med kort motivering.

Analysen presenterades och pappren sattes upp i klassrummet.

Revolution

Ett nyckelord i *Les Misérables* är revolution. I slutscenen kan vi ana att revolutionen inte löste problemen, men att även en misslyckad revolution i längden kan leda till förändring. Vad får vi veta om revolution i föreställningen? Vad slåss de för? Har alla samma mål? Sker någon förändring? Låt också eleverna undersöka den historiska bakgrunden: vad ville Victor Hugo skildra? För att knyta till samtid kan eleverna diskutera nutida aktivism och frågan om ändamålen kan helga medlen. Ge gärna nutida exempel för jämförelse: Greta Thunbergs skolstrejk, Greenpeace aktioner, Iran eller protester mot migrationspolitik. Låt eleverna ta med en tidningsartikel eller ett inlägg från sociala medier om en sådan handling. Det presenterades i grupper och ledde till diskussion om aktivism och samhällsförändring. På så sätt sattes *Les Misérables* i samtida kontext.

Litterära epoker

Victor Hugo publicerade romanen *Samhällets olycksbarn* 1862, epokmässigt mellan romantik och realism. Att se föreställningen ger elever en ingång till litteraturhistoria och epoktypiska drag. Låt eleverna, muntligt eller skriftligt, identifiera drag från relevanta epoker: kostym och gestaltning, komplexa eller svartvita karaktärer, underifrånperspektiv och hur föreställningen

sätter problem under debatt. Diskutera därefter inslag som bryter mot epoktypik. Varför har regissören valt dem? Vad belyser de? Uppgiften lämpar sig för Svenska 2, men även för översikt av de litterära epokerna i nivå 1.

”Verklighetens” Les Misérables

Hugo skrev romanen som ett tidsdokument. Låt eleverna undersöka den historiska bakgrunden till händelserna i Les Misérables: inte bara junirevolutionen och franska revolutionen, utan även andra historiska skeenden som berörs i föreställningen. Vilka fakta kunde de identifiera i dramat? Låt grupper arbeta med händelseförloppet och bygga en gemensam tidslinje som visar ”verklighetens” Les Misérables.

Klass och samhällsklyftor

Ett huvudtema i Les Miserables är klass och samhällsklyftor. Klyftorna mellan fattiga och rika är stora och ekonomi präglar karaktärernas drivkrafter; förändrade ekonomiska villkor förskjuter

maktpositioner. Vad belyser föreställningen om socioekonomi? Vad får vi veta om fattigdom respektive rikedom? Vad är de olika karaktärerna beredda att göra under ekonomisk press? Vilka klyftor synliggörs och med vilka metaforer och symboler?

Språksociologi

Föreställningen möjliggör studier i språksociologi. Språket tydliggör karaktärernas socioekonomiska positioner – hur? Hur används språk som maktmedel? Vilka nedsättande benämningar förekommer, exempelvis om Fantine? Vilka paralleller till idag kan dras?

Paralleller till samtiden

Les Misérables skildrar 1800-tal men säger också något om vår tid. Formuleringar om "bristande vandel" som utvisningsgrund, liksom frågor om familjehem och unga i kriminalitet, kan aktualiseras. Vilka exempel kan eleverna finna? Diskutera hur en roman från 1862 kan vara giltig idag. Uppgiften kan fördjupas i en utredande, jämförande text.

Anakronismer

Föreställningen innehåller anakronismer: modern klädsel, mobiltelefoner, ordval och musik bland annat. Vilken funktion fyller dessa anakronismer? Vad synliggör de? Hur upplever eleverna dem? Den som vill kan även undersöka intertextuella inslag.

Roller

Flera skådespelare spelar flera roller. Rollbytena sker med enkla medel. Vilka? Hur förstår publiken bytena? Varför fungerar det? I föreställningen talas också om "maskteater" och om hur människor blir eller inte blir igenkända. Låt eleverna reflektera över rollbyte som maskbyte – även i egna liv: vilka masker bär vi i vardagen? Hur navigerar vi mellan roller?

Scenografin

Låt eleverna analysera scenrum och scenografi. Hur ser scenen ut och hur används den? Vilka föremål finns på scenen och hur används dessa föremål för miljöbeskrivning? Låt eleverna tänka tillbaka och minnas tillsammans. Hur samverkar ljud, ljus, scenografi och blicklinjer i helheten? Hur sker scenbyten? Vilka associationer väcks? I denna uppsättning flyttas scenrummet ut i samhället: Vällingby torg och dess människor blir medaktörer. Hur används och vidgas scenrummet när staden "bjuds in"? Varför?

Jean Valjean kan ses som en personifikation av godhet. Han ger utan krav på gengäld. Vad i hans liv formar detta? Förklara hans godhet. Varför kan den provocera? Javert säger att "så godhet förstör vårt samhälle" och menar att det inte är svårt att vara god utan att det svåra är att vara rättvis. Vad menar han? Kan en människa bli för god? Låt eleverna reflektera över frågan enligt EPA-princip: först enskilt, därefter i par och slutligen alla tillsammans.

"Teater är den nya hiphopen"

"Teater är den nya hiphopen" är en dokumentärfilm som kom 2025. Filmen finns fortfarande att se på SVT Play och kan med fördel ses tillsammans med elever före eller efter besöket på Stadsteatern. I filmen visas teatern som ett effektivt sätt för unga att göra sin röst hörd, bryta normer och föra ut sitt budskap. Teatern har fått en revival och fyller kanske ett tomrum i en tid av snabba klipp och sociala medier. Vad har teatern som annan underhållning saknar? Låt eleverna reflektera över vad som är särskilt med teaterformen. Vad kan göras på scen som inte kan göras på film? I *Les Misérables* ges också exempel på människan som politisk aktör. Vilken funktion kan teatern ha i detta?

Verfremdungseffekt

Bertolt Brecht formulerade Verfremdungseffekt: teater som påminner publiken om att det är teater, inte verklighet. Illusionen bryts för att synliggöra varför något sker. Medel kan vara synlig scenutrustning, avbrott, skyltar och direkt tilltal. I denna uppsättning finns flera sådana grepp. Låt eleverna identifiera dem. Vad synliggör Brechts tekniker? För fördjupning, exempelvis i Svenska 3, kan elever läsa om Brecht och relatera till uppsättningen.

Andra versioner av *Les Misérables*

Mer kända än romanen är musikal- och filmversionerna av *Les Misérables*. Kanske har elever sett en tidigare version? Vilka likheter och skillnader finns? Klassen kan se filmversionen, i helhet eller scenvis, och skriva en jämförande analys. Vad betonas respektive tonas ned? Alternativt kan grupper närstudera olika scener och arbeta i tvärgrupper. En sådan jämförelse

utgör en bra grund för en längre utredande eller argumenterande text där eleverna får utveckla sina ställningstaganden.

Vi som jobbat med föreställningen

Skådespelare **Ranja Barvary, Ester Claesson, Adam Kais, Amina Khalif, Doreen Ndagire, André Nilsson-Hermele** och **Moses Ternerdal**

Av **Victor Hugo**

Dramatisering **Åsa Lindholm**

Regi **Johan Paus**

Scenografi och kostym **Jenny Ljungberg**

Ljus **Christoffer Lloyd**

Komposition **Adam Hagstrand**

Dramaturg **Mia Winge**

Ljud **Hannes Boeryd**

Belysningsmästare **Anton Linder**

Produktionsassistent **Mathilda Wallgren**

Publikvärdssamordnare **Isabelle Pedone**

Föreställningsfoto **Leonard Stenberg**

Föreställningstrailer **Amanda Muisyo**

Kommunikationsansvarig **Carolina Rappaport Edberg**

Scenchef **Sara Foman**

Producent **Josefin Lagerwall**

Verksamhetschef **Jiasi Maciel**

Konstnärlig ledare **Olof Hanson**